

SUMARI

Capítol 1. El cant del cabró.....	11
Capítol 2. El melic del món	19
Capítol 3. La Ciutat del Teatre.....	29
Capítol 4. El casal d'Atreu	41
Capítol 5. Els fills de Làbdac.....	61
Capítol 6. El mirall de la vida.....	79
Capítol 7. Panem et circenses.....	97
Capítol 8. El vell sànnio.....	117
Capítol 9. El fantasma de Laios.....	133
Capítol 10. El teatre de Déu... ..	147
Capítol 11. ... I l'església del Dimoni.....	161
Capítol 12. Jocularis domini.....	177
Capítol 13. La imatge d'Helena	191
Capítol 14. El somni d'Arlequinno	203
Capítol 15. The Theatre.....	223
Capítol 16. "El Món"	235
Capítol 17. L'art de fabricar comèdies	253
Capítol 18. El malson de Segismundo.....	267
Capítol 19. L'Acadèmia dels idiotes.....	281
Capítol 20. L'enverinador d'ànimes	297
Capítol 21. La mort d'Arlequinno	309
Capítol 22. La paradoxa del comediant.....	323
Capítol 23. La Segona Atenes	337

Capítol 24. La màscara de Shakespeare.....	351
Capítol 25. El cant del Cigne.....	367
Capítol 26. La maledicció d'Stanislavski	389
Capítol 27. Teatre dins el teatre.....	405
Capítol 28. La mort de la tragèdia	421
Capítol 29. En els ullals de l'Esfinx.....	437
Capítol 30. Agnició.....	453
Annex 1. Índex de veus.....	465
Annex 2. Cronologia.....	497
Annex 3. Qüestionari.....	507
Fonts.....	519
Índex d'imatges	521

CAPÍTOL I

EL CANT DEL CABRÓ

“El Teatre, com la Pesta, és una crisi
que es resol o amb la mort o amb la curació”.

ARTAUD, *El teatre i el seu doble*

QUAN AQUELL TIPUS VA ENTRAR a la meua oficina de l'avinguda de **Dionís**, ja duia una ampolla de *bourbon* dins el cos.

L'endemà del meu aniversari, en llevar-me, m'havia endut una sorpresa: la casa era buida. De **Jocasta**, només restava un vague rastre del seu perfum. Havia fotut el camp amb la Visa i els nens. No havia deixat ni una nota de comiat!

En treure's el barret, aquell tipus barbut que seia a l'altra banda de la taula havia deixat al descobert una closca ben hidratada, capaç de reluir amb la poca claror que concedia el finestral. Amb la mirada clavada al seu bigoti canós, no l'escoltava. No calia, sabia què volia: duia imprès al front que era una qüestió de faldilles. Se me'n fotia. No podia deixar de pensar en la nit anterior.

Tot ens anava bé. Jo era el tirà de la polis i era respectat pels tebens. Els déus havien beneït el nostre matrimoni amb una doble parella: **Etèocles** i **Polinices** eren carn i ungla i **Antígona** i **Ismene**, l'alegria de la casa. El nostre llit encara grinyolava cada nit. Érem una família feliç; l'enveja de tot-hom. No entenia què redimonis havia passat!

De sobte, el bigoti s'aturà. Segons em digué, volia contractar els serveis del millor. Aquest era jo: “Èdip, el de la Fortuna”, aquell que havia resolt el cas de l'Esfinx.

Aquell cas m'havia canviat la vida. Feia molt de tot allò. Quan els tebens es van adonar que el foraster de Corint els havia tret les castanyes del foc, van nomenar-me tirà, deixant en les meves mans l'antiga polis de **Tebes** i l'experta vídua de **Laïos**, l'antic governant. Havia estat arribar i moldre. Ara, aquell record em pessigava l'estómac.

D'un temps ençà, però, el meu prestigi anava a mal borràs. Una epidèmia d'origen incert assolava Tebes i els tebens començaven a estar neguitosos. Els carrers pudien a mort i, més enllà de declarar l'estat d'alarma i de decretar el confinament a casa dels tebens, em veia incapaç de fer-hi res!

Des que Tebes havia caigut en desgràcia, ser el tirà era una patata calenta. De sobte, tothom recordava que els governava un foraster. La meva única iniciativa havia estat enviar un emissari a l'Oracle de Delfos a cercar el remei. Una maniobra dilatòria.

Anava a rebutjar el cas quan aquell tipus, avançant-se a la meva resposta, em demanà que escoltés què era allò que havia de cercar. A la fi, tot inclinant-se damunt la taula, va soltar-ho:

—**Helena de Troia** —i, després d'un silenci dramàtic, afegí—: Per trobar-la, però, haurà de resoldre set enigmes. Se sent capaç de fer-ho?

L'encàrrec era tan insòlit que, per un instant, em va fer oblidar la merda que havia trepitjat aquell dia. Desoïnt la meva intuïció, vaig acceptar-lo.

—És verda, però no la veus; no té fam, però et devora —digué Tirèsies, mentre em servia el primer *bourbon* de la tarda.

No estava d'humor per a endevinalles. En Tirèsies era el bàrman més malparit de tota Beòcia. La veu d'en Ray Charles, desgranant "What have I done?", era sal per a la meua ferida. Malgrat la prohibició del Decret, en Tirèsies mantenia obert el local amb la persiana mig abaixada.

—És mig tancat, segons com t'ho miris —i, posant-me el dit a l'ull, continuà—: Així que la vídua de Laios ha fotut el camp de casa...

—Ja ho saps? Potser ets endeví? —vaig ironitzar.

—M'ho ha dit un ocellet.

Havia oblidat que en Tirèsies, segons afirmava, coneixia el llenguatge dels ocells.

Si anava al Mantis, no era pel seu *bourbon* fastigós. De vegades, a canvi d'una bona propina, Tirèsies tenia alguna bona informació. Però calia parar compte; a molts dels seus clients no els hauria fet gens de gràcia saber que era el meu confident.

El veritable reclam del bar, però, es deia **Manto**. Ella era la raó del suggerent nom del local. La filla d'en Tirèsies era perillosa, fins i tot, darrere la barra. La tarda anterior m'havia fet desembolicar el regal del meu trenta-cinquè aniversari al magatzem. Mai no havia sabut rebutjar un obsequi després d'haver begut.

Vaig demanar un altre *bourbon*. Era l'única manera de no pensar en Jocasta. Malauradament, l'esport preferit de Tirèsies era remenar la merda:

—De manera que el sopar romàntic se'n va anar en orris... —digué amb sorna—. Hauries hagut de dur-la a un francès, i no a un xinès.

Malgrat que Tirèsies se les donava d'endeví, no sabia de la missa la meitat. Mai no celebràvem el meu aniversari.

El Destí havia volgut que coincidís amb la mort d'un fill de Jocasta. Una tràgica història. Per això, el sopar al xinès havia estat agredolç com la seua salsa.

Amb aquell somriure que era una ganyota, tornà a omplir-me el vas.

—Ja ho sap **Creont**?

—Se me'n fot Creont!

No era cert, l'odiava i ell em corresponia. Des de l'afer de l'Esfinx, el meu cunyat em mirava malament. Tot d'una, un foraster li havia pispat la germaneta i la poltrona. Des d'aleshores, ell ocupava un càrrec de buròcrata al meu Govern. No me'n refiava. Suportava el risc que Creont omplís de vent el cap de Jocasta i de plom el meu. Per això, l'havia enviat d'emissari a Delfos. El volia lluny de Tebes. Amb aquesta decisió, però, havia comès un error fatal.

Tirèsies s'encarregà de refregar-me'l:

—Si la Pítia li ha revelat el remei a la Pesta, Creont et té agafat pels ous —i em donà un consell—: Ja no ets l'home més popular de Tebes. En el teu lloc, escamparia la boira a consultar l'Oracle personalment...

—Se me'n fot Tebes! Per mi, ja poden rebentar els tebens! —vaig confessar, apujant la veu per efecte dels *bourbons*.

Un grup de tebens que era assegut al racó em mirà de reüll. Eren homes de Creont.

El Decret, per a ells, també era paper mullat. Tirèsies tenia raó: sense Jocasta al meu costat, la meua autoritat feia figa... i la meua vida cotitzava a la baixa.

—Sempre pots tornar a Corint, a casa els papes... —sugerí Tirèsies—. Si és que no tems els horòscops dels diaris.

Es referia a la seua secció del *Missatger* tebà. Havia estat el seu particular regal d'aniversari, una picada d'ullet de Tirèsies. El meu signe anunciava que els nascuts en ell "es follarien mares, filles i germanes". El seu peculiar sentit de l'humor, però, no havia fet gens de gràcia a Jocasta.

Per algun motiu que jo desconeixia, odiava profundament l'endeví.

—Et poso una altra ronda? Convida la casa —i, taral·lejant aquell blues, me la serví—. Brindem per Helena i els set enigmes.

Al capdavant, potser era cert que tenia dots d'endeví!

—També saps quins són? —Tirèsies callà.— I per què set, i no cinc... o nou?

—Per Blancaneus i els set nans... o perquè Tebes és la ciutat de les Set Portes.

—O per l'arc de Sant Martí! Qui ho sap? —vaig fer amb enuig, ja que aquella resposta no se m'havia acudit.

—No et menystinguis. Ets el famós Èdip, l'expert en enigmes —digué, burleta—. Cap més pista de la tal Helena?

—Només, que la cerqui al teatre —vaig afegir, fent lliscar el *bourbon* coll avall—. I tu, què me'n dius?

—Que “teatre” significa “mirar” —digué, tot emmirallant-me en els seus cristalls foscos en muntura de Dior—. Comença per aquí.

Vaig somriure davant aquell comentari. Tirèsies era cec.

—Això és tot?

L'endeví es limità a cantussejar aquell blues.

—Quant et dec?

—Ja t'ho he dit, aquest cop convida la casa —i afegí—: Ah, gairebé ho oblidat... Abans de tancar el bar, Jocasta va passar per aquí.

Allò m'estaborní. Calia que Jocasta tingués un bon motiu per haver anat a trobar-lo!

—Què volia?

—Parlar de tu —digué el cabronàs amb aquella ganyota; i aclarí, tot rient—: Sembla que per fi t'ha conegut.

Se n'havia assabentat de la meva relliscada amb Manto! En cercar rere la barra, vaig topar amb el seu somriure maliciós. Recolzada al mur, arquejava subtilment el cos,

mostrant-me el melic. En Tirèsies també somreia. Pel que es veia, estava al corrent de la nostra entrevista al magatzem.

—Cobra't el *bourbon* i apunta'm allò de Manto —vaig dir al vell proxeneta, llençant un bitllet damunt el taulell.

I sense esperar resposta ni el canvi, vaig sortir del bar.

Jocasta tenia complex de minotaure, per això m'havia deixat.

Aquell moment de feblesa m'havia costat car: a banda de la ràbia de Jocasta, sospitava que també m'havia guanyat l'odi d'Antígona. Manto era la seua millor amiga.

No era just que la meua vida s'hagués ensorrat per una curta visita al magatzem de Tirèsies. Des que Jocasta havia fet els cinquanta, la nostra diferència d'edat s'havia convertit en un problema. Treia les coses de mare.

El moble bar estava escurat. Vaig embotir el braç dins els ullals de l'Esfinx de porcel·lana, regal de noces de Creont. Havia esgotat les reserves! A la nevera, només restava un bric de Baccus. El vi barat em feia agror a l'estómac. Atès que el record de Jocasta m'impedia dormir, vaig decidir anar a l'oficina. Almenys, allà treballaria en el cas.

Malgrat que no em creia un borrall dels mites d'**Homer**, una veu interior m'empenyia a encalçar aquella dona que el meu client anomenava "Helena". Segons ell, la trobaria al teatre.

Mai no m'havia interessat el teatre. Tot el que en sabia, ho havia llegit en un suplement d'un dominical que parlava d'Atenes, la "Ciutat del Teatre". Segons aquell reportatge, els atenencs feien vida al Teatre de Dionís!

La principal avinguda de la polis duia el nom d'aquell déu. Vaig repassar els seus antecedents: la mitologia el considerava el déu fundador del teatre!

Dionís havia arribat a l'Hèl·lade en temps d'Homer, procedent de Tràcia. Segons el mite, es passejava a sobre d'un carro estirat per dues panteres, acompanyat d'un seguici de sàtirs i de mènades, cantant i ballant. Un tipus discret.

Hi havia una dada sorprenent: l'indret on Dionís havia desembarcat en arribar a l'Àtica. Tebes!

Aquell nom m'havia recordat velles històries. Els tebens m'havien explicat que, feia temps, hi havia hagut greus aldarulls a causa de Dionís.

Es deia que, des de la seua arribada, moltes dones havien perdut el seny. A les nits, anaven al Citeró i, a la llum de les torxes, es lliuraven a la disbauxa. Segons els rumors, les mènades devoraven carn crua. Aquella llegenda urbana, però, també tenia una altra explicació: com que Dionís no es presentava quan les mènades l'invocaven, suposaven que l'esperit del déu havia posseït un animal; devorant l'animal, posseïen el déu.

En tot cas, el teatre havia sorgit de la religió.

Es representava l'arribada del déu. S'organitzaven processons amb una imatge seua. Segons les cròniques, un pal amb una túnica i un cap clavat; i un collaret de figues per ser el déu de la fecunditat. La resta era fàcil d'imaginar: al llarg del trajecte, l'afalagaven amb cants. Els **ditirambes**. Com un hàbil ventríloc, el sacerdot posava la veu al déu, i ja teníem la primera cèl·lula del teatre!

Amb el temps, aquell diàleg entre el portaveu del déu i els que estiraven el carro s'amplià. Aviat, el tipus que parlava pel déu s'ho va creure de debò; li pujaren els fums al cap i se separà de la resta. Ja teníem l'histrió.

L'únic histrió que coneixia era **Tespis**.

A l'escola, ens l'havien presentat com el primer actor conegut. Segons la llegenda, anava de poble en poble amb el seu carro, representant per les places. Pisístrat, el governant d'Atenes que havia fet construir el primer teatre, l'havia

contractat per promoure el turisme. Amb el temps, les representacions de Tèspis s'havien convertit en una mena de Festival de Primavera: les Grans Dionísies. La gran festa de Dionís.

De la calor, se m'havia inflat un peu. Aquella nit, la ciutat era un infern. Vaig aixecar la persiana que donava a l'avinguda. Enmig de la fosca, aquell déu camaleònic es mostrava als meus ulls amb una disfressa de neons... Vaig encendre una cigarreta. Em preguntava què se n'hauria fet dels que duïen el carro. Potser, havien fundat una confraria...

Tot d'una, em vaig adonar que, sota la meua finestra, s'havia aplegat una colla de tebens. L'enllumenat del carrer tot just em permetia comptar-los... Quinze, els mateixos que al bar!

Intuïa que Creont no els enviava a cantar-me una serenata.

Desobeint el meu propi Decret de confinament, vaig sortir per l'escala d'incendis en direcció a Delfos.

CAPÍTOL 2

EL MELIC DEL MÓN

“Coneix-te a tu mateix.”
Inscripció de l'Oracle de Delfos

PER A ARRIBAR A **DELFO**S, L'AUTOBÚS s'aturava en la meitat dels *dems* de Tessàlia.

La majoria dels passatgers eren camperols que anaven a consultar si enguany pedregaria o si la fil·loxa malmetria les vinyes. Volien saber si havien d'assegurar la verema o la collita d'olives.

A la meua vora, va seure una dona grassa que, a banda d'empastifar-me amb la suor enganxosa que regalimava, la seua xerrameca em perforava el cervell. Volia que l'Oracle li digués com s'ho havia de fer per perdre pes. Quan vaig sentir que un dolç son m'escometia, vaig decidir no oposar resistència.

Quan em vaig despertar, l'autobús era aturat. Tret de mi, no restava ningú a dins; fins i tot la grossa, misteriosament, s'havia esmunyit sense que jo ho notés. Vaig mirar per la finestra: era de matinada. L'hora que obria l'Oracle. Segons m'havien explicat a l'agència de viatges, obria el dia set de cada mes, tret dels mesos d'hivern. Els consultants que no poguessin ser atesos aquell dia, haurien d'esperar-se

fins al mes següent. Maleint el son que m'havia vençut, vaig sortir de l'autobús.

No em va costar gaire trobar la cua de gent: serpentejava com el monstre Pitó, encerclant el petit turó on es trobava l'Oracle.

Per raons de màrqueting, la **Pítia** de Delfos havia pres el nom d'aquesta serp monstruosa, capaç de veure el futur, i que havia terroritzat el poble... fins que arribà **Apol·lo** per esbandir-la.

D'alguna manera, em recordava la meua història amb l'Esfinx.

Més enllà de la gentada que esperava torn per fer la consulta, una munió d'hostals, motels, pensions i albergs infestaven la muntanya Parnàs. També, dotzenes de restaurants, bars, tavernes i quiosquets s'estenien per tota la zona, incloent-hi ressorts amb diversos camps de golf. L'idíl·lic Delfos que sortia als fulletons de l'agència era una mena de Niàgara, on l'interès turístic, en lloc d'un salt d'aigua, era l'oracle d'un déu!

Just en aquell moment, vaig poder veure com s'obrien les portes de l'edifici de la vora del santuari: dos sacerdots, vestits de gala, aparegueren amb un xai i el lligaren a un altar que hi havia enmig del temple. Un tercer sacerdot el ruixà amb aigua i el xai començà a tremolar de fred. La guia deia que aquest era el "presagi favorable" que esperava l'Oracle per a obrir. Els sacerdots s'endugueren el xai. Segons la guia, per sacrificar-lo fora el temple i cremar-ne les despulles. Poc després, s'enlairà una fumarada.

Era el senyal que l'Oracle havia obert.

Pagès Editors

© Emili Baldellou, 2020

© de les imatges: ???

© d'aquesta edició: Pagès Editors, S.L., 2021

Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida

www.pageseditors.cat

editorial@pageseditors.cat

Primera edició: febrer de 2021

ISBN: 978-84-1303-244-3

DL: L 61-2021

Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S.L.

www.bobala.cat

◀ imprès a **lleida** ▶

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.